

Beroepsgerelateerde veranderingen en loonongelijkheid: Europese banenmonitor 2017

Inleiding

De werkgelegenheid in de EU is in 2016 uiteindelijk weer op hetzelfde niveau als voor de wereldwijde financiële crisis teruggekeerd. Met het herstel dat in 2013 begon, zijn er netto acht miljoen nieuwe arbeidsplaatsen bijgekomen. Deze netto werkgelegenheid is grotendeels gecreëerd in de dienstensector, maar er is ook een sterke opleving in de werkgelegenheid in de industriële sector met ongeveer 1,5 miljoen nieuwe banen.

Deze zesde jaarlijkse Europese banenmonitor gaat nader in op de recente verschuivingen (van het tweede kwartaal van 2011 tot en met het tweede kwartaal van 2016) in de werkgelegenheid op lidstaatniveau en het totale EU-niveau. Deel 1 van het verslag past een 'baangerichte benadering' toe om verschuivingen in de werkgelegenheid te omschrijven, zowel kwantitatief (hoeveel banen zijn gecreëerd of verloren gegaan en in welke sectoren) als kwalitatief (welke soorten banen waren dit, vooral uitgedrukt in gemiddeld uurloon). Deel 2, een meer analytisch onderdeel, kijkt naar de rol die beroepen spelen bij het structureren van de Europese loonongelijkheid en in welke mate de waargenomen patronen van baanpolarisatie en -opwaardering hebben bijgedragen aan de ongelijkheid in de afgelopen tien jaar.

Beleidscontext

Volgens de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei van de EU moet een hoog niveau van werkgelegenheid en productiviteit worden nagestreefd. Er moet dus opnieuw sterk worden ingezet op de doelstellingen van de oude Lissabon-agenda van 'meer en betere banen'. Er zijn meer banen nodig om het probleem van de onaantvaardbaar hoge werkloosheid aan te pakken. Maar Europa heeft ook betere en productievere banen nodig wil het de levensstandaard van zijn burgers weer kunnen verhogen in een geïntegreerde en groeiende wereldeconomie. In 2012 noemde de Europese Commissie in haar mededeling ('Op weg naar een banenrijk herstel')

een aantal sectoren waarin de meeste werkgelegenheids groei wordt verwacht, namelijk in de gezondheidszorg, ICT, persoonlijke en huishoudelijke dienstverlening en in de veelbelovende maar moeilijk te definiëren categorie 'groene banen'. Dit verslag verstrekt vanuit zijn baangerichte benadering actuele gegevens over werkgelegenheidsniveaus en banenkwaliteit in sectoren en beroepen met een toenemende en afnemende bedrijvigheid.

De baangerichte benadering werd in de jaren negentig in de VS ontwikkeld door Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz en vervolgens uitgewerkt door Erik Olin Wright en Rachel Dwyer. De specifieke vraag waar dit vroege Amerikaanse werk op inging, namelijk of banengroei ten koste van de kwaliteit van de werkgelegenheid gaat, is in de loop van de jaren genuanceerder geworden. De baangerichte benadering wordt met name gebruikt om te beoordelen in hoeverre er binnen werkgelegenheidsstructuren in ontwikkelde economieën sprake is van polarisatie, met als gevolg 'inkrimping' van de middelhoog betaalde banen, of upgrading naarmate het aanbod van hoogopgeleide werknemers toeneemt. Naarmate de werkgelegenheid op sommige arbeidsmarkten lijkt te polariseren, vindt dit onderzoek ook aansluiting bij grotere zorgen over toenemende ongelijkheid.

Belangrijkste bevindingen

Verschuivingen in de werkgelegenheid, 2011–2016

- In het tweede kwartaal van 2016 waren er in de EU acht miljoen meer mensen aan het werk dan drie jaar daarvoor. De groei van de werkgelegenheid sinds 2013 doet zich slechts in bescheiden mate voor bij goedbetaalde banen. Er heeft ook een krachtige groei plaatsgevonden in laagbetaalde en middelhoog betaalde banen, in overeenstemming met een consumptiegedreven herstel.

- Over een langere periode (sinds eind jaren negentig) was er een snellere groei van de beterbetaalde banen ten opzichte van die in de rest van de loonverdeling. Dit was het geval in zowel perioden van recessie als van vooruitgang.
- Meer dan zeven van de tien banen in de EU zijn nu in de dienstensector. In deze sector in de EU zijn er sinds 2011 meer dan 8 miljoen banen bijgekomen. De recente groei van de dienstensector was asymmetrisch gepolariseerd, met grotere winsten in banen boven- en onderaan de loonverdeling.
- Ook de industriële sector zag een stijging in de werkgelegenheid van 1,5 miljoen banen sinds 2013. Deze stijging was voornamelijk waar te nemen in de technische, professionele en leidinggevende banen in het hoogbetaalde kwintiel en niet in de traditionelere handarbeidersrollen. De EU-13-landen (die sinds 2004 bij de EU zijn aangesloten) zijn de voornaamste begunstigen van de netto nieuwe banen in de industriële sector.
- In veel van de sneller groeiende grote banen is het aandeel oudere werknemers aanzienlijk toegenomen, wat suggereert dat een langer beroepsleven en een latere pensionering evenzo belangrijk zijn om de recente groei van de werkgelegenheid te verklaren als een heropleving van de arbeidsmarktdynamiek.

Beroepsgerelateerde veranderingen en loonongelijkheid

- Beroepen spelen een belangrijke rol in de opbouw van de loonongelijkheid in Europa. Dit komt mede omdat beroepen het effect op loonongelijkheid van andere factoren zoals menselijk kapitaal, sociale klasse en segregatie op basis van geslacht of leeftijd tot stand brengen. Beroepen hebben zelf echter ook invloed op loonongelijkheid, ongetwijfeld als gevolg van specifieke mechanismen zoals beroepslicenties, certificatie- of leerlingstelsels.
- Hoewel er in Europa veel verschillen in het niveau van loonongelijkheid zijn, zorgen de beroepen voor een opmerkelijk vergelijkbare basisstructuur voor de loonverdeling in alle landen. De verdeling van de verschillen in lonen tussen en binnen de beroepen en de hiërarchie van beroepsgerelateerde lonen (welke beroepen meer betalen en welke minder betalen) zijn in wezen gelijk in alle landen. De werkelijke verschillen tussen de lonen die door beroepen worden betaald en de mate waarin ze in brede klassen zijn gegroepeerd of gekoppeld zijn aan verschillen in menselijk kapitaal, zijn aspecten die in verschillende landen wel variëren.
- Ondanks de verdieping en generalisering van de banenpolarisatie in Europa in de nasleep van de grote recessie, heeft de beroepsgerelateerde dynamiek de afgelopen tien jaar geen ongelijkheid in de lonen getroffen. Veranderingen in de loonverdeling binnen de beroepen hadden veel meer gevolgen voor de algemene loonongelijkheidstendensen dan veranderingen in de lonen die door de verschillende beroepen werden betaald of veranderingen in de beroepsgerelateerde structuur.

Aanvullende informatie

Het rapport *Beroepsgerelateerde veranderingen en loonongelijkheid: De Europese banenmonitor 2017* is te vinden op de website <http://eurofound.europa.eu/publications>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Enrique Fernández-Macías, onderzoeksleider, via efe@eurofound.europa.eu